

РЕЦЕНЗИЯ

От: ПРОФЕСОР Д-Р ГЕОРГИ ФИЛИПОВ **ГЕНОВ**,
УНСС; НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ „ПОЛИТОЛОГИЯ” (МЕЖДУНАРОДНИ
ОТНОШЕНИЯ И МЕЖДУНАРОДНО ПРАВО),

ОТНОСНО: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „**доктор**“ по научна специалност «05.11.02 Политология (Външна политика и международни отношения)», Професионално направление 3.3. Политически науки, в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 540/02.03.2020 на Зам.Ректора на УНСС, в изпълнение на Заповед № 279/06.02.2020 на Ректора на УНСС, на основание решения на Катедрен съвет, катедра „Международни решения” (Протокол №5/24.02.2020) и Факултетен съвет, Факултет „Международна икономика и политика” (Протокол № 6/25.02.2020) за откриване на процедура за защита.¹

Автор на дисертационния труд: **СТОЯН ВАСИЛЕВ СТОЯНОВ**

Тема на дисертационния труд: **ПРИЛОЖИМОСТ НА АНАЛИЗА НА КОНКУРЕНТНИ ХИПОТЕЗИ И АНАЛИТИЧНИЯ ЙЕРАРХИЧЕН ПРОЦЕС ПРИ ПОДПОМАГАНЕ ВЗЕМАНЕТО НА ПОЛИТИЧЕСКИ РЕШЕНИЯ**

Научен ръководител: доц.д-р Пламен Ралчев

1. ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДИСЕРТАНТА

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра Международни отношения, Факултет Международна икономика и политика на УНСС в Професионално направление 3.3. Политически науки, по научна специалност «05.11.02 Политология (Външна политика и международни отношения)» съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 588/22.03.2019 г. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 2019 г. -2020 г.

Докторантът отговаря на законовите изисквания: два пъти магистър (УНСС, 2005; George Washington University, Washington, D.C. - 2007). Ползва чужди езици - английски, испански, руски, френски, арабски (стандартен; начално ниво). Има над десет-годишен трудов опит: като анализатор (у нас и в

¹ В рецензията не са правени аналогии с извънредното положение у нас, март-май 2020, и по света.

САЩ), преподавател (СУ и САЩ), управление на проекти; понастоящем работи по специалността, у нас.

Стоян Стоянов изпълни отлично и в кратък срок възложеното с индивидуалния план, завърши и дисертационното си изследване. Отличава се с висока степен на организираност, рационалност и трудоспособност. Успяващ млад-зрял човек.

2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Рецензирам ръкопис с обем 234 pdf.-страници или 214 стандартни разпечатани страници (Word); добро оформление, ясен изказ, прецизно използван богат научен апарат (например, ще отбележа 13 таблици и 38 фигури). Приложена библиография/използвани източници с 311 заглавия строго по темата на дисертацията, основно на четири езика.

Дисертацията, като възплъщение на логиката на изложението, е организирана в три глави, с обособени в тях раздели (3/ 4/ 2) – всички сравнително балансирани.

Актуалност на темата, представена, защитена с труда на докторанта, е теоретическата ѝ значимост – нови методи и техники за анализ (най-малко за пръв път у нас, нови знания); същевременно отговаря на практически потребности - предлага начини за съвместно използване на методите на *анализ на конкурентни хипотези* (АКХ) и *процес на аналитично йерархиране* (ПАЙ) - за подпомагане вземането на реализуеми политически решения – в бързо и силно променяща се под влиянието на множество фактори среда. Изискванията и предизвикателствата пред вземащите решения са значително по-големи отколкото са били преди няколко едно-две десетилетия. Не може да се спори, че изключително важна роля за изпълнението на функциите за оказване на подкрепа при вземането на политически решения имат службите за разузнаване и сигурност, които се специализират в придобиване на информация и изграждането на аналитичен капацитет с акцент върху познания за ориентиране в сложна и динамично развиваща се среда. Политическата теория и практика ценят високо мултиплициращия ефект, който добрата разузнавателна информация и анализи имат върху елементите на силата на държавата и качеството на взетите решения в защита на националните интереси.

Целта на изследването е да сравни предимствата и ограниченията на двата метода за анализ, и да докаже, че комбинираното прилагане на методите АКХ и ПАЙ допринася за подобряване резултатите от анализа, а впоследствие и повлиява за по-обоснован избор на алтернативни варианти за политическо действие. Тя е реализирана чрез изпълнението на следните **задачи**:

- представяне на основни характеристики и съвременни предизвикателства в процеса на вземане на политически решения и ролята на службите за разузнаване и сигурност;
- извеждане на концепция за използване на „хибридни“ подходи срещу държава
- сравнителен анализ на методите АКХ и ПАЙ, вкл. техните силни страни и ограничения, както и възможностите за използването им самостоятелно и в комбинация при вземането на важни политически решения;

- формулиране на обхвата и изготвяне на методология за изследване чрез използване на АКХ, самостоятелно и в комбинация с ПАЙ, при необходимост от взимане на политическо решение в ситуации с висока степен на неопределеност, и засягащи жизненоважни национални интереси (като идентифициране и оценяване на основни източници на „хибридни“ подходи и действия срещу нашата страна);
- провеждане на самостоятелно емпирично изследване - чрез дискусии и попълване на анкетни карти за прилагането на АКХ, отделно и в комбинация с ПАЙ - от две групи от специалисти, от различни сфери, без пряка връзка между тях;
- анализ и обобщение на резултатите от емпиричното изследване, формулиране на изводи и препоръки.

Обект на дисертационното изследване е подпомагането на процеса на вземане на решения чрез информационно и аналитично обезпечаване, осигурявано от службите за разузнаване и сигурност. Конкретният **предмет** на изследване е съчетаването на два метода за разузнавателен и много-критериален анализ (АКХ и ПАЙ), приложени към анализа на конкретен казус - използване на хибридни подходи срещу нашата страна. **Изследователският въпрос** е как да се комбинират методи за прогностичен анализ и проверка на хипотези, и такива за приоритизиране и подпомагане вземането на решения, които методи службите за разузнаване и сигурност могат да използват при изготвянето на информационни продукти.

Основната теза на дисертационния труд е, че съчетаването на два от методите за анализ - Анализа на конкурентни хипотези и Процеса на аналитично йерархиране, може да подобри значително информационните продукти на службите за разузнаване и сигурност, а в резултат и да подпомагат вземането на политически решения в сферата на националната сигурност. За доказване на тезата е направен анализ на конкретен казус – противодействие на използването на т.нар. "хибридни похвати" срещу Република България.

Ограничения на дисертационното изследване, (отразени в изложението на рецензираният труд). Първо, прилагането на методите и техниките на АКХ и на ПАЙ (заедно и поотделно) - не се приема за уместно да се използват при всички видове разузнавателен анализ, особено текущия. Поради това се набляга върху прилагането им в ситуации с висока степен на неопределеност, при които е необходимо правене на избор, и които засягат важни ценности за взимания решения.

Второ, фактор, който силно ограничава приложението на разглежданите аналитични методи е, че те е най-оправдано да се използват от експерти със задълбочени познания в сферата на анализа, и разполагащи с достатъчно информация, която да позволи правенето на аналитични преценки. Затова включването на по-голям брой участници, ако те не отговарят на споменатото изискване, може да е контрародуктивен. И, понеже по същество това са *експертни методи*, използвани в идиосинкретични ситуации, всякакъв паралел със статистическите подходи, при които се изследват извадки и тяхната представителност, не е оправдан.

Трето, ограничения на дисертационния труд са свързани и с нееднородността на „хибридните“ влияния и въздействия: „хибридността“ влияе по различни начини върху обществени нагласи, икономически и социален климат, върху вътрешната и външната политика на подложения на такова напрежение; цялата тази палитра от проекции на мощ се отличава с многомерност, с динамично комбиниране и рекомбиниране на факторите, каналите и конкретните цели на влиянието и въздействието; неравнозначността на „хибридния“ натиск е видима и по линия на остротата или относителната умереност, както и при похватите в съчетаване на невоенни и "полувоенни" подривни фактори на силовия контрол. Затова в емпиричната част на дисертационното изследване особено внимание е отделено и на една друга разделителна линия, между разновидностите на „хибридното“ въздействие - степента на публичност и задкулисност, на откритост и прикритост в упражняването на „хибридни“ влияния и въздействия върху подвластния обект. След преценка на по-високата степен на несигурност и неопределеност на произвежданите рискове в емпиричния анализ на изследването е отдаден приоритет на предимно прикрития, задкулисен „хибриден“ натиск, който оказват на настоящия етап три световни и регионални държавни сили.

В **методологично** отношение дисертацията се основава на *сравнителен анализ на методи, разработване на авторов модел за изследване и прилагането му за анализ на конкретен казус*. Също така като изследователски подход и методология за дисертационното изследване е възприет *поли-евристичния подход*, при който се *комбинират елементи от теорията на рационалния избор и когнитивните модели*, като по този начин може да се увеличи прецизността на предвижданията и да се подпомогне вземането на решения. За тази цел се комбинират *аналитични методи като АКХ*, за прогностичен анализ и проверка на хипотези, използван често при изготвяне на разузнавателни продукти от службите за разузнаване и сигурност /позволява да се оценят съответствията и несъответствията между аргументи (доказателства) и хипотези/; както и на *ПАЙ* /акцентира се върху изграждането на модел за разглеждане на взаимовръзките между елементите, вкл. цели, критерии и алтернативи - позволява тяхното приоритизиране и преценка/.

Използваната научна литература в изследването на Стоян Стоянов е практически всичко, достъпно на чужди езици – тематиката е нова, апробацията като резултат е недостъпна, степента на разработеност е ниска. Ново начало, с естествените трудности (не са попречили).

3. ОЦЕНКА НА ПОЛУЧЕНИТЕ НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ РЕЗУЛТАТИ

Още в началото на изложението авторът определя/уточнява смислово основни понятия (общо 19), т.е. своя понятиен апарат в изследването, от които ще отбележа само: *процес на вземане на политически решения* (представлява етапите, през които се преминава при избора на вариант за действие за постигане на политически цели, чрез събиране на информация и анализ на алтернативните възможности - предвид съществуващите ограничения); *разузнавателен анализ*

(съвкупност от дейности по „превод“ на високоспециализираните данни на понятен език за лицата извън кръга на тясно профилираните експерти, с обобщаващото им обединяване в нов тип синтезирана информация във вид, позволяващ да се предприемат адекватни управленски решения, а основната му характеристика е практическата насоченост за подпомагане на информиран избор в процеса на вземане на решения от политическите органи на държавната власт); *преценка* (мнение относно ситуация /налична или бъдещо развитие/, междинна стъпка, която води до вземане на решение, и включва генериране на идеи, споделяне на информация относно алтернативи и тяхното оценяване, интегриране на информация); *разузнавателна оценка* (субективна преценка на налична информация, описваща действителността, резултат от направените аналитични преценки - могат да са продукт на разузнавателния анализ); *хипотеза* при разузнавателния анализ (предварителна преценка, оценка, обяснение или описание, които изглеждат най-вероятни, и което трябва да се провери чрез използване на събраните доказателства и налична информация); *криза* (ситуация, при която е налице изключителна заплахата към основни ценности и интереси; както и ограничено време за справяне с тази заплахата, за чието преодоляване се изискват радикални действия); *съветнически екипи за вземане на решение* (групи до 10 души, в рамките на които се дискутират варианти за вземане на решение).

Изложението на резултатите от дисертационното изследване, представено в текста, ще представя/сведа до изследването относно възможностите на съвместното използване на АКХ и ПАЙ в подготовката за вземане на решения, по-конкретно при необходимост от противодействие на „хибридни“ подходи и действия, предприемани срещу Република България. Направен е сравнително успешен опит да се докаже, че комбинирането на АКХ и ПАЙ има потенциал да подобри резултатите от анализа, да намали значително влиянието и въздействието на простите поведенчески правила при вземането на решения, да подобри взаимодействието в съветническите екипи и евентуално да подпомогне получаването на обратна връзка между политическо ръководство и експерти. Описана е методологията на изследването за комбиниране на АКХ и ПАЙ. Детайлно са представени изискванията, етапите и начините, по които се провежда проучването, в съответствие с целите и задачите на дисертацията. Описани са и анкетните карти, които се използват за подпомагане постигането на изследователските цели и задачи. Следва представяне на провеждането на изследването и анализ на получените резултати. Направени са изводи относно приложимостта и добавената стойност от съвместното използване на АКХ и ПАЙ за подготовката на аналитични продукти и подпомагане вземането на решения по въпроси от сферата на сигурността, в т.ч. за противодействието „хибридните“ подходи и действия, предприемани срещу България. (Отличен научен апарат.)

Като цяло поставените цели и задачи са изпълнени; потвърдена е формулираната теза. Дисертационният труд е цялостно и завършено научно изследване с формулирана проблематика, избрани методи и средства за изследване, разработване на теоретична основа, приложение на реален обект, анализ на получе-

ните резултати, изводи и препоръки. По мое мнение са получени значими резултати, които могат имат приложение в съответните сфери на държавно управление в България.

4. ОЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Стоян Стоянов е осъществил самостоятелно авторско изследване в непозната досега за нашата наука (закрита или закривана) област, и представя публично негови по-съществени резултати в ръкопис с монографичен характер. Обобщено приносите представям като: за пръв път в българската политическа наука, и обогатяване на знанията в същата – нови методи за разузнавателен (не само) анализ в помощ взимането на рационални политически решения на равнище ведомствено и държавно управление; личен успех/принос на дисертанта е разработването и успешното изпитание на нов модел за анализ, както с теоретическо, така и с пряко приложно значение

Докторантът има следните претенции за научни и научно-приложни приноси, представени в Автореферата:

1. *Систематизирано* е значението на информационните и аналитични продукти на службите за разузнаване и сигурност и ролята им за подпомагане вземането на политически решения в сферата на сигурността в динамично променяща се среда с висока степен на неопределеност (Глава I).

2. *Обогатяване и въвеждане на нови знания* в българската наука относно *приноса на методи за разузнавателен анализ* и за подпомагане вземането на решения, в т.ч. значението им за крайните информационни продукти и потребители (Глава II, раздели 2 и 3)

3. *Нов предмет на изследване – изследване на възможностите за комбиниране на Анализ на конкурентни хипотези (АКХ) и Процес на аналитично йерархиране (ПАЙ) за подпомагане вземането на политически решения в сферата на националната сигурност.* (Глава II, раздел 4)

4. *Предложен и апробиран синтезиран авторов модел за комбинирано използване на АКХ и ПАЙ за подпомагане вземането на решения за идентифициране и противодействие при прилагане на „хибридни“ подходи срещу Република България* (Глава III, раздел 1)

5. *Провеждане на самостоятелно емпирично изследване* със специализирани анкетни карти, събиране и обработване на първични данни; приложимост на модела при други ситуации, изискващи вземане на политически решения в сферата на сигурността в условия на неопределеност и динамична среда. (Глава III, раздел 2).

Потвърждавам обосноваването на претенциите, т.е. признавам ги за научно-теоретични (тт 2 и 3) и научно-приложни (тт 4 и 5) приноси; не омаловажавам значението на систематизацията (т. 1); Намирам, че отговарят напълно на изискванията, предявявани към дисертационни изследвания за научната степен „доктор” (политически науки).

5. ОЦЕНКА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИЯТА

Докторантът има достатъчно научни публикации, самостоятелни (5):

1. Стоянов, Ст. *Международните конфликти и използването на „хибридни подходи“ в началото на XXI в.*, Научни трудове на УНСС, 2020 г. (под печат);
2. Стоянов, Ст. *Република България и вземането на политически решения в сферата на сигурността*, сп. Международни отношения, 2020 г. (под печат);
3. Stoyanov, St. *The Cyprus Problem: International Politics Simulation*, Managerial Law, United Kingdom, Vol.47, Issue 3-4, 2005, pp. 171-216.;
4. Stoyanov, St. *Work in Progress: European Security and Defense Policy – Implications for Transatlantic Cooperation*, Europe Project Paper No.10, October 31, 2007, JINSA.;
5. Stoyanov, St. *Europe: The Fertile Jihadist Recruiting Ground*, Europe Project Paper No.8, August 15, 2007, JINSA

Тематиката им е свързана с темата на дисертацията, отразяват основни моменти от изследването и резултатите от дисертационния труд; респ. последните са изнесени за публична апробация.

Не е забелязано плагиатство в публикациите и в дисертацията.

6. ОЦЕНКА НА АВТОРЕФЕРАТА

Дисертантът е представил автореферат от 56 pdf.страници, в който коректно са посочени предмета и обхвата на изследването, цел и задачи, теза, използвани методи; вярно е отразено съдържанието на дисертацията в синтезиран вид; посочени са публикациите по темата и справка за постигнатите приноси

7. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ, ПРЕПОРЪКИ И ВЪПРОСИ

Въпреки достойнствата на дисертацията, към нея могат да се направят и критични бележки и препоръки: авторът изпада в сравнително пространни отклонения от темата (гл. 1); неподходящо е изнясянето на пространни разсъждения в бележки под линия, когато това засяга важен въпрос от изследваната проблематика, а и когато се отклонява ненужно от нея; дисертантът е прекарили с обема на автореферата (забележка и към научния ръководител).

Към дисертацията могат да се отправят и други бележки, но те не са от естество, че да поставят под съмнение научната стойност на изследването и да омаловажат постигнатите научни и научно-приложни приноси. Въпреки направените критични бележки считам, че е налице важно, актуално и обстойно изследване, целящо и допринасящо в крайна сметка за повишаване на полезността на провежданите политики в усложняваща се външна среда.

Като препоръки към докторанта бих посочил: активно бъдещо приложение на резултатите от научната разработка и тяхното разпространение; по-активно участие на международни форуми; публикуване на дисертацията в едно книжно тяло.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рецензираният дисертационен труд разглежда важни и значими проблеми. Той е актуален, разработен е на високо научно равнище. В него се съдържат

научни и приложни резултати, които представляват оригинален принос Крайната ми оценка за рецензирания дисертационен труд е безспорно **ПОЛОЖИТЕЛНА**. Считам, че трудът непълно отговаря на критериите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, както и на Правилника за провеждането на конкурси за придобиването на научни степени и академични длъжности на УНСС.

Постигнатите резултати от научното изследване ми дават основание без колебание да предложа на Уважаемото Научно жури - **на Стоян Василев Стоянов да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор по политология”** (научна специалност «05.11.02 Политология (Външна политика и международни отношения)», Професионално направление 3.3. Политически науки), **самият аз съм ЗА присъждане на степента на Стоян Стоянов.**

17 април / София
/в социална дистанция и само-изолация/

Подпис:
/проф. Георги Генов/